

DANSK HISTORISK FÆLLESFØRENING.

Aarsmøde i København den 27. Maj 1933.

Mødet indledes kl. 13 i Rigsarkivets foredragssal, hvor formanden, professor *Knud Fabricius*, bød velkommen. Der var mødt ialt 52 repræsentanter for følgende foreninger og institutioner: *Den danske historiske forening, Historisk samfund i København, De historiestuderende, de historiske samfund for Københavns amt, Holbæk amt, Sorø amt, Præstø amt, Odense og Assens amter, Hjørring amt, Aalborg amt, Aarhus stift, Ringkøbing amt, Vejle amt og Ribe amt*, endvidere *Nationalmuseet, Dansk folkemuseum, Landbrugsmuseet, Tøjhusmuseet, Københavns bymuseum, Post- og telegrafmuseet, Museet paa Kronborg, Nordsjællands museumsforening, museerne i Kalundborg, Holbæk, Køge, Odense, Svendborg, Hjørring, Aalborg, Randers, Aarhus, Herning, Ringkøbing, Varde, Horsens, Kolding og Sønderborg, Odsherreds folkemuseum, Hjemstavnsmuseum for Østvendsyssel, »Den gamle by« i Aarhus og endelig Rigsarkivet, Landsarkivet for Sjælland, Stednavneudvalget og Dansk folkemindesamling.*

Formanden aflagde beretning om foreningens virksomhed i det forløbne aar, omtalte indholdet af Fortid og Nutid, og redegjorde dernæst for resultatet af den prisopgave, foreningen 1929 havde stillet. Der var indkommet én besvarelse, som var blevet underkastet en indgaaende behandling af styrelsen. Man havde enstemmigt vedtaget en udtalelse (trykt s. 124 f.), som mundede ud i, at besvarelsen ikke burde prisbelønnes.

Ulige glædeligere var udfaldet af *aarbogspræmieringen*. Der havde endog været tale om flere præmieværdige aarbogsartikler. Alligevel var man indenfor styrelsen enige om, at det vilde være rigtigst iaar kun at uddele én pris; denne var ved enstemmig beslutning blevet tildelt købmand *I. O. Brandorff* i Kolding for en afhandling, »Om drikkevandet i Kolding i fortiden« (Vejle amts aarbøger 1931). Præmieringen var motiveret med følgende udtalelse:

Afhandlingens emne, der har arkæologisk og kulturhistorisk interesse, er hidtil kun lidet behandlet i litteraturen. Baade for brøndenes og for vandledningernes vedkommende fremlægger den værdifuldt og originalt materiale, der vil faa betydning for ethvert senere studium af drikkevandets historie. Forfatteren forsømmer ikke at benytte trykt litteratur og skrevne kilder; men først og fremmest bringes hans egne undersøgelser og iagttagelser i marken, sagligt fremstillede og forklarede baade gennem litteratur og gennem samtale med praktisk uddannede folk. Afhandlingen er et smukt eksempel paa, hvorledes en topografisk forsker selv kan tilvejebringe sit stof, naar han forstaar at

iagttage og undersøge, at beskrive, maale og tegne. Den har da ogsaa perspektiver tilbage i et langt, flittigt og paapasseligt undersøgelsesarbejde, der har strakt sig over mere end en menneskealder og spænder over geologi, arkæologi og kulturhistorie. Det har sat frugter i forskellige afhandlinger i Vejle amts aarbøger (Kolding Graabrødrekloster 1916, Kolding i Oldtiden 1928), og dets rige materiale, hvis tilvejebringelse betegner en videnskabelig indsats, er ogsaa kommet fagfolk til gode. Brandorff har selv deltaget i udgivelsen af et hefte, »Grundundersøgelser i Kolding«, i Danmarks geologiske Undersøgelser (1927), og hans iagttagelser over Kolding i middelalderen er bearbejdede af Ilugo Matthiessen.

Forfatteren har fra første færd forstaaet betydningen af de iagttagelser, der kan gøres ved udgravninger og jordarbejder. Gennem aarene har han utrættelig fulgt alle begivenheder af denne art i Kolding og omegn og benyttet enhver lejlighed til at gøre geologiske og topografiske undersøgelser, hvis resultater, smaa og store, han omhyggeligt har nedskrevet; og som en af banebryderne paa dette omraade har han vist, at arbejdet giver værdifulde resultater.

Naar styrelsen har ønsket at tildele hans afhandling aarspræmien for 1931, er det ikke mindst i haabet om, at det arbejde, som afhandlingen bygger paa, maa virke som et eksempel til efterfølgelse i langt højere grad, end det hidtil har været tilfældet.

Formanden omtalte dernæst, at han i anledning af den henvendelse, fællesforeningen ifjor havde modtaget fra Hist. samf. f. Sønderjylland om støtte til at iscenesætte en indsamling af arkivalier i de sønderjyske landsdele, havde haft en samtale med professor Aage Friis, der som formand for Kommissionen til undersøgelse af de i dansk privateje bevarede kilder til dansk historie, havde stillet sig velvilligt til tanken om at yde støtte hertil. Resultatet var da ogsaa blevet et samarbejde mellem kommissionen og samfundet.

Styrelsen havde foranlediget af de ønsker, der var kommet frem paa mødet i 1932, indsamlet oplysninger vedrørende de historiske samfunds økonomiske forhold i aaret 1931. Det indkomne stof var blevet bearbejdet og resultatet i form af 3 forskellige oversigtstabeller meddelt de paagældende foreninger. Til slut omtalte formanden en henvendelse fra Skjern om støtte til rejsningen af en mindesten paa det sted, hvor Dejbjergvognen var blevet fundet. Fællesforeningen kunde ikke indlade sig paa at yde økonomisk støtte, men man vilde anbefale det som en sag af landsinteresse.

Kassereren, dr. *Hjelholt* gennemgik regnskabet for 1932 (jvfr. s. 128), som beklageligvis opviste et stort underskud. Aarsagerne hertil havde dog for en stor del ligget udenfor hans kontrol, idet regnskabet var blevet belastet med trykningsudgifter, som retteligt hørte hjemme i 1931, og fordi det 1932 udsendte hæfte af Fortid og Nutid havde været betydeligt større end sædvanligt.

Det vilde være nødvendigt at udvise sparsommelighed i det kommende aar, saameget mere som statstilskuddet var skaaret ned, og amtssamfundenes medlemstal og dermed deres kontingenter viste nedgang. Tidsskriftet maatte udsende mindre iaar. Muligvis maatte man i fremtiden stryge fællesspisningen ved repræsentantmøderne. Paa opfordring af prof. *Frantz Dahl*, Stednavneudvalget, forelagde kassereren budgettet for 1933. Statstilskuddet vilde antagelig blive det samme som ifjor.

Kredslæge *Møller* aflagde beretning om Museumsforeningens møde (jvfr. referatet ovenfor) og udtalte ønsket om, at en planlagt museumsstat og en museumsteknik, man vilde lade udarbejde, maatte blive trykt i Fortid og Nutid. Museumsforeningen havde hidtil kun i ringe grad lagt beslag paa tidsskriftet; den maatte i fremtiden gøre krav paa mere plads.

Dr. *Hjelholt* mente ikke, at man kunde drage en bestemt skillelinie mellem museumsstof og andet stof i tidsskriftet. Vi lærte alle af hverandre. Spurgte, om Museumsforeningen vilde yde et større bidrag til tidsskriftet. *Møller* stillede i udsigt, at man eventuelt vilde yde støtte til trykningen af museumsstaten. Det blev fra flere sider, bl. a. af *Hjelholt*, *Alb. Thomsen*, Holbæk museum, og kaptajn *Smith*, Tøjhusmuseet, stærkt betonet, at Folkemuseets beretning optog altfor stor plads i tidsskriftet. Man ønskede først og fremmest saadanne emner behandlede, som vedkom alle museer. *Sekretæren*, Bro Jørgensen, udtalte, at redaktionen gerne vilde give plads for artikler, der som den omtalte museumsteknik kunde paaregne interesse hos alle museer. Redaktionen havde netop bestræbt sig for at faa beretningernes som ogsaa litteraturoversigternes omfang begrænset. *Uldall*, Folkemuseet, hævdede, at museets beretninger ikke godt kunde undlade at nævne giverne. *Chr. A. Jensen* mente, at Folkemuseets beretning var for lang; givernavnene maatte henvises til et tillæg.

Man drøftede dernæst, hvor aarsmødet for 1934 skulde afholdes. Konsul *Ræder*, Museet paa Koldinghus, indbød foreningen til *Kolding*. Det første aarsmøde var blevet afholdt i *Kolding*; derfor burde jubilæumsmødet ogsaa afholdes der. *Tidemand-Dal*, præstø amt, og *Hjorth*, Odense amt, støttede tanken om *Kolding* som mødested, og forsamlingen besluttede med stort stemmetal at modtage invitationen.

Under eventuelt gav postmester *Klitgaard*, Hjørring amt, nogle oplysninger om den virksomhed, Kommissionen til undersøgelse af de i dansk privateje bevarede kilder til dansk historie havde udfoldet. Det var lykkedes den at faa registreret et betydeligt antal gods- og privatarkiver, ligesom den havde faaet en del af

dem sikret mod tilintetgørelse. Dog truedes mange af forfald ved godsernes salg. Og navnlig naaede kommissionen ikke at faa alt med, da den væsentlig tog sig af godserne. Der laa en opgave for de historiske samfunds ledere i at faa opsporet og indsamlet de mange spredte arkivalier, som f. eks. sognearkiver, skolekommissionsarkiver og lavspapirer, som kunde findes paa vidt forskellige steder.

Raadstuearkivar *Linvald* var som medlem af den nævnte kommission glad ved at faa lejlighed til at drøfte det spørgsmaal, Klitgaard havde rejst. Det var rigtigt, at kommissionen fortrinsvis havde haft sin opmærksomhed henvendt paa herregaardene, hvor den dog ikke blot havde interesseret sig for registreringen, men ogsaa for opbevaringsspørgsmaalet. Mange af besidderne havde været villige til at sikre arkivalierne; nogle havde ligefrem deponeret dem i landsarkiverne. Vanskeligere stillede det sig med det, som fandtes paa mindre gaarde, og med privatpapirer knyttet til enkeltmand. Dog var der ogsaa paa dette omraade sket noget. Kommissionen stod i et virksomt samarbejde med Hist. samf. f. Sønderjylland, hvor der var tale om en systematisk indsamling af arkivalier, mest papirer vedrørende nationalitetskampen. Ligeledes samarbejdede den med Bornholms samf. Der kunde sikkert udrettes mere. Det kunde have betydning hurtigt at sikre lokale personligheders brevvexlinger, f. eks. politikeres. Ligeledes foreningsarkiver. Herved var et lokal-kendskab nødvendigt. Og det vilde være heldigt, om Fællesforeningen og amtssamfundene vilde støtte dette arbejde. Henstillede, at man nedsatte et udvalg af mænd fra forskellige egne til at samarbejde med kommissionen.

Formanden foreslog at genoplive Fællesforeningens arkivudvalg. Medens det hidtil havde beskæftiget sig med opbevaringsspørgsmaalet, skulde det nu have til formaal at konstatere, hvad der var, og foretage en grov registrering. Et parallelarbejde til kommissionens. Formaalstjenligt, at man ikke udparcellerede arbejdet, men organiserede det ud fra et centrum under bestemte direktiver. Derfor en arkivkyndig mand i spidsen for det. Foreslog hertil dr. Hjelholt.

Linvald vilde finde det bedst og lettest, om man bad Fællesforeningen udpege nogle medlemmer til at forhandle med Viden-skabernes selskabs kommission. *Knud Klem*, Kronborg museum, syntes, at fællesforeningen skulde tage sagen op. Henstillede, at man ogsaa tænkte paa opbevaringsspørgsmaalet. Navnlig var det nødvendigt med hensyn til handelsarkiverne. *Formanden* var enig med *Klem* i, at opbevaringen var maalet, men foreløbig gjaldt

det at faa et overblik. *Hjelholt* mente ligesom *Klem*, at opbevaringsspørgsmaalet maatte løses, og meddelte, at rigsarkivaren i sin tid havde anbefalet Kronborg som opbevaringssted for handelsarkiver. Sagen var dengang strandet; men den kunde tages op igen nu, da der fandtes en mand paa Kronborg, som interesserede sig for den. *Linvald* mente, at denne sag, om den skulde rejses med kraft, maatte tages op af Rigsarkivet. Tilraadede at fare med lempe. Derefter nedsattes der *et udvalg* til at tage sig af sagen. Det kom til at bestaa af formanden, dr. *Hjelholt*, *Klitgaard*, *Knud Klem* og sekretæren.

Efter en kaffepause fortsattes mødet i Oldskriftselskabets sal i Nationalmuseet. Lærer *Rasmus Mortensen*, Vejle amt, fremdrog spørgsmaalet om oldtidsmindernes fredning, som var blevet berørt under Aarhusmødet ifjor. De hyppige ejerskifter paa landejendommene, opdyrkningen af øde jorder og udstykningen gjorde, at sagen trængte sig paa. Respektløshed for det nedarvede brødes rundt om med den historiske interesse. Museumsfolk og amtssamfundenes bestyrelser kunde udrette meget for sagen. Hittil havde der været arbejdet spredt og tilfældigt. Indenfor Ribe og Vejle amter havde de hist. samf. taget sagen op gennem særlige udvalg. Det var lykkedes at afværge adskillige ulykker mod høje og vejspor. En almindelig fredning burde gennemføres ad frivillighedens vej, ikke ved tvang; og den burde bringes i stand under Nationalmuseets auspicer, ikke ved Naturfredningsforeningen.

Direktør *Mackeprang*, Nationalmuseet: Indenfor Nationalmuseet har der fra gammel tid været en absolut uvilje mod fredning ad lovgivningens vej, klassisk udtrykt i en pjece af *Worsaae*. Man var gaaet ud fra, at en fredning ved lov vilde forudsætte erstatning, hvilket kunde føre meget vidt. Der var noget vist tiltalende ved en frivillig fredning. En mand bryder ugerne sit ord eller sin underskrift. En lov brydes lettere. Museets 1. afd. havde hittil været bestemt imod en lovformelig fredning, fordi man mente, det vilde blive en papirlov. Selv havde han længe staaet vaktende; men efter at have set resultatet af loven om bygningsfredningen var han mere stemt for en lov. Efter krigen var stemningen ændret. Nationalmuseet havde hilst Naturfredningsforeningens lovforslag med glæde. Dog ønskedes der en række ændringer i det. Om lovforslaget kom for i første eller anden samling, lod sig ikke sige.

Klitgaard vilde vide, hvorledes fredningsbestemmelserne skulde administreres ude i landet. Vilde have tilsynspligten fastslaaet i

sognefogdernes instruks. *P. Christensen*, Hjemstavnsmuseet for Østvendssyssel, mente ikke, at sognefogderne altid forstod sagens betydning; et mere sagkyndigt tilsyn nødvendigt. Dr. *Brøndsted*, Nationalmuseets 1. afd., erklærede sig som tilhænger af en lov, der fredede alle mindesmærker. Nationalmuseet maatte da gennemgaa landet fra ende til anden og vælge og vrage. Man maatte stræbe hen mod en udvidelse af museets personalestab og dets aktionsradius. Det bestaaende tilsyn var ikke ideelt; men det vilde aldrig blive anderledes. *Formanden*: Der blæser en anden vind her end paa Aarhusmødet. Man skulde ikke gabe for højt. Ved bygningsfredningsloven har man maattet foretage et tilbageskridt. Det samme havde været tilfældet med Stednavneudvalget overfor oppositionen mod at fastslaa bestemte navneformer. Af betydning at have frivillige vogtere i lighed med den tyske pflergerinstitution. Her var der en opgave for de hist. samf. *Mackeprang* kunde slutte sig til formanden. Ogsaa med loven blev der brug for amtssamfundene. *Chr. A. Jensen* fandt, at det var en udmærket idé at faa lokale museumsfolk og amtssamfundenes medlemmer som ombudsmænd. *Haugsted*, Aarhus stifts hist. samf., bragte Mackeprang og Brøndsted en kraftig tak for deres bestemte standpunkttagen, lovede Aarhus museums tilslutning. Ønskede loven gennemført saa hurtigt som muligt. Kredslæge *Møller* fraraadede at bruge de kommunale fredningsmænd. Man burde holde sig til de historiske museer og amtssamfundene.

Mackeprang takkede for den interesse, sagen havde vakt. Museet vilde træde sammen med en repræsentant for foreningens styrelse i et udvalg, som kunde drøfte sagens videre forløb.

Efter generalforsamlingen holdt museumsinspektør *Chr. A. Jensen* et kort, men meget instruktivt foredrag om forarbejderne til det nu paabegyndte bind om Præstø amts kirker; gennem de fremdragne eksempler fik man et stærkt indtryk af, hvad sammenlignende forskninger paa dette omraade kan udrette. Foredraget ledsagedes af lysbilleder.

Om søndagen d. 28. maj foretog et stort antal repræsentanter med damer en biludflugt over Bastrup og Slingerup til Jægerspris. Under mag. *Chr. A. Jensens* vejledning besaa vi ruinen af Bastrup stenhuse samt Slingerup kirke. I Jægerspris talte dr. phil. *Marius Kristensen* om runestenene.